

STRESZCZENIE

Zagadnienie błędów językowych popełnianych w języku polskim przez obcokrajowców, podejmowane w niniejszej rozprawie, sytuuje ją w kręgu prac z lapsologii polonistycznej – subdyscypliny glottodydaktyki porównawczej.

Pomysł napisania pracy wynika z doświadczenia lektorskiego – pięcioletniego nauczania JPJO w grupach homogenicznych pod względem języka pierwszego – ukraińskojęzycznych. Wówczas to zauważono, iż błędy językowe pewnego rodzaju i typu są popełniane przez studentów z Ukrainy w polszczyźnie regularnie i niezależnie od poziomu biegłości językowej. Oczywistym wydawało się, iż za większością powtarzalnych błędów stoi zjawisko interferencji – transferu negatywnego z języka prymarnego studentów. Metodyka stosowana w nauczaniu JPJO naszych studentów w żaden sposób nie pozwalała na walkę z błędami interlingwalnymi, co więcej – promowała umiejętności i sprawności, które dzięki zjawisku interkomprensji nie wymagają u osób ukraińskojęzycznych szczególnych zabiegów dydaktycznych. Testowanie innych technik i typów ćwiczeń w ramach zajęć pozwoliło na upewnienie się, iż studentów ukraińskojęzycznych należy nauczać polszczyzny inaczej niż grupy heterogeniczne pod względem prymarnego systemu językowego. Zaznajomienie się zaś z bogatą literaturą przedmiotu umożliwiło przekonanie się, iż glottodydaktycy i lektorzy praktycy wyrażali podobne spostrzeżenia od niemal 30 lat (na gruncie JPJO, na gruncie języków światowych znacznie dłużej). Pojawiło się zatem pytanie o rozdział pomiędzy świadomością źródeł problemów grup wschodniosłowiańskich z akwizycją polszczyzny, a brakiem praktycznych rozwiązań w nauczaniu JPJO tych odbiorców.

Przekonaniu o konieczności stworzenia metodyki szczegółowej nauczania JPJO osób ukraińskojęzycznych towarzyszyła konieczność odpowiedzi na szczegółowe pytania o zakres problemów językowych Ukraińców w języku polskim. Ustalono także, że jedną z głównych bolączek tych grup jest niska poprawność gramatyczna produkcji językowej w JPJO (gramatykalność). Odpowiedzią na postawione powyżej pytanie miała być szczegółowa analiza zgromadzonych w autorskim korpusie błędów językowych. Postanowiono skoncentrować się na błędach gramatycznych: fleksyjnych i składniowych (wyłączając – za A. Markowskim – błędy słowotwórcze).

Zgromadzono 862 prace pisemne różnego typu, a z nich wyekscerpowano 5958 gramatycznych błędów językowych, które następnie poddano podziałowi głównemu, klasyfikacji szczegółowej, opisowi językoznawczemu oraz objaśnieniu (kryteria lingwistyczne, psycholingwistyczne i glottodydaktyczne).

W pracy dokonano analizy zarówno jakościowej, jak i ilościowej wyekscerpowanych błędów. Z tej pierwszej wynikają informacje na temat językoznawczej tożsamości błędu (czym jest, na czym polega, jaki model systemowy i/lub regułę narusza), przeważnie także na temat jego jakości glottodydaktycznej (czy stanowi zagrożenie dla powodzenia komunikacji, w jakim stopniu) oraz przyczyn (najbardziej uchwytną jest interferencja międzyjęzykowa). Z analizy ilościowej błędów pochodzą dane pozwalające na porównywanie liczebności różnych grup błędów: np. dane dotyczące liczebności danego typu błędu w danej grupie (np. błędnej końcówki **-am* zamiast *-om* we wszystkich błędach w C. Im. rzeczowników); danej grupy błędów w całości wyższego rzędu (np. błędów w C. Im. we wszystkich błędach fleksyjnych rzeczownika). Analiza ilościowa pozwala także na określenie liczby błędów wynikających z mechanizmu transferu negatywnego z L1 w całym korpusie, a także na określenie średniego zagęszczenia błędami prac pisemnych danego typu.

Uzyskane dane pozwalają na rozpoczęcie prac nad stworzeniem szczegółowej metodyki nauczania języka polskiego jako obcego osób ukraińskojęzycznych, w

szczegółności zaś: planowania kursów JPJO, przygotowywania materiałów nauczania, w tym podręczników, które będą odpowiadały specyficznym potrzebom językowym tej grupy odbiorców i pozwolą na działania służące niwelowaniu błędów interlingwalnych i zapobieganiu ich fosylizacji.

Rozważania teoretyczne w rozprawie dotyczą lingwistycznego i glottodydaktycznego aspektu błędu językowego oraz nauczania gramatyki języka obcego. Różne (w ujęciu tak synchronicznym, jak i diachronicznym) koncepcje związane z powyższymi tematami są w pracy wyzyskane funkcjonalnie – dla określenia miejsca nauczania gramatyki języka polskiego Ukraińców i sposobów dydaktyki gramatyki w celu walki z błędami gramatycznymi w polszczyźnie Ukraińców.

Powołując się na przedstawioną w pracy specyfikę grup studenckich, z których prac wyekscerpowano błędy, postuluje się oprócz nauczania polskiej gramatyki w tych grupach na kontrastowaniu dydaktycznym, realizowanym także poprzez wyzyskanie techniki tłumaczenia dydaktycznego oraz na wzmocnieniu roli i udziału intensywnego drylu językowego.

Jako propozycję dydaktyczną, zgodną z powyższymi postulatami, przedstawia się autorską publikację powstałą w czasie prowadzenia badań zaprezentowanych w pracy – *Po polsku bez błędu. Zbiór ćwiczeń z gramatyki języka polskiego dla studentów ukraińskojęzycznych (A1–B1)* (2017). Publikacja ta, oparta na wynikach opisanych w rozprawie badań lapsologicznych, jest pierwszym krokiem ku tworzeniu nowych narzędzi dydaktyki polskiej gramatyki w nauczaniu JPJO Ukraińców. Owe „nowe” (odświeżone) materiały nauczania miałyby, podobnie jak zaprezentowana książka, stanowić połączenie kilku metod, technik i podejść znanych dobrze w NJO. Przekonaniu o istotnych celach NJO w podejściu komunikacyjnym towarzyszyć ma świadome uczenie się gramatyki języka (metoda gramatyczno-tłumaczeniowa i kognitywna) oraz niektóre procedury, jak: tłumaczenie dydaktyczne, koncentracja na formie i strukturze języka (język jako system, gramatyka zarówno *parole*, jak i *langue*), analiza kontrastywna dokonywana na zajęciach (w ramach pracy nad błędami interlingwalnymi), intensywny dryl gramatyczny w celu kształtowania nawyków językowych (z metody audiolingwalnej). Można więc powiedzieć, iż współczesny eklektyzm metodyczny w NJO realizuje się w pełni w tej propozycji autorskiej – wyboru i dostosowania dostępnych w obecnej metodyce NJO technik oraz narzędzi nauczania w celu adekwatnej odpowiedzi dydaktycznej na specyficzne problemy językowe studentów ukraińskojęzycznych w polszczyźnie.

Dominika Prolesta-Orugau

Zrenów, 10.09.2018